

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udrag fra DE FREMMEDE

Citation: Ewald, Johannes: "Johannes Ewalds samlede skrifter", i Ewald, Johannes: *Johannes Ewalds samlede skrifter*, Gyldendal, (1969), s. 228. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ewald06val-shoot-idm140353511344992/facsimile.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Johannes Ewalds samlede skrifter

Uforskammenhed, at overlevere det Rectoren selv, som en Prøve paa sin Flid — Jeg tænker ikke, at jeg har nødig at anføre fleer Aarsager, til det uforsonlige Had, hvormed Herr Oldsøker siden altid forfulgte Herr van Frankhuysen —

For at sige, hvorledes denne unge Herre ligeledes i en kort Tid fik sin anden Lærere Herr Vittendynck til Uven, tænker jeg, at jeg næsten kun har nødig, at gjøre den Anmærkning, at de begge af Naturen var Poëter — Men naar jeg legger til, at Herr Frankhuysen snart begyndte ikke allene at laste et og andet i Herr Vittendüncks Vers, men selv at gjøre dem latterlige, saa vil man ikke undre sig over, at al den sidstes naturlige Sagtmodighed ikke længe kunde holde Stand imod denne Prøve —

Herr Frankhuysens Forældre fik ikke allene fra alle Kanter, Breve fulde af Klagemaal over ham, men de fik og Tid efter anden Materic nok, til at opfylde deres egne med samme Indhold — Hans Moder i sær kunde ingenlunde finde sig i de mange ExtraUdgifter som han daglig forarsagede dem, og som gjorde, at han kostede dem, meer end dobbelt saameget, som Herr Schliker kostede sine Forældre, uagtet at begge de unge Herrer fra Begyndelsen var satte paa samme Fod — Og det er sandt, at de i deres Oeconomie var saa forskellige, som i al deres øvrige Opførsel — Man har allerede seet nogle Træk heraf, men jeg holder det ikke for overflødigt, at udmale dem noget fuldstændigere —

Der er dem, der give bort, alt hvad de eye, uden at gjøre det, enten af en christelig Grundsætning, eller af Hyklerie, eller af en sand Generøsité, eller af Pralerie, eller af en ægte Godhjertighed, eller af Ødselhed; men blot af en naturlig og uovervindelig Modbydelighed, for at sige det Ord: Ney — Enhver der beder disse Folk om noget, sætter dem i en vis Forstand, virkelig Pistolen for Brystet, og

de kan ikke afslaae ham noget, uagtet de ikke sjelden ønske sig ligesaalangt borte fra ham, som fra en anden Røvere — Den eneste Udflugt disse arme Antineyister har, er at love, i det visse Forsæt aldrig at holde deres Løfte — Og man veed; at en stor Deel af de fornemme iblant dem, altid hjælpe sig selv dermed, uden i mindste Maade, at hjælpe dem, der bede dem om noget — Men denc Udflugt hjælper intet hvor de øyensynlig ere i Stand til at give os det strax, som vi bede dem om — Som f. E., naar saadant et beklageligt Menneske, er saa uheldig, at byde mig en Priis Tobak, og jeg falder paa det Indfald, at bede ham om Tobaksaasen, saa er han uden Redning skilt derved —
 15 Jeg skulde snart have troet at Herr Frankhuysens besynderlige Give-Syge, kom allene af denne Svaghed, og hverken af en ægte Godhjertighed, eller af blot Ødselhed — Thi det var ham vist saa umueligt eller i det mindste saa tungt, at sige Ney i slige
 20 Tilfælde, at han ofte gav Ting bort paa en blot Anmodning, hvorved han ellers meget ugjerne skulde have skilt sig; Ting, hvortil han aabenbar trængte meer, end den der bad ham derom; Ting som af deres Natur i Øyeblikket maatte erindre ham, om
 25 alle de ubehagelige Følger, der naturligviis vilde flyde for ham, af deres Mangel; og han gav dem ofte til Folk, hvis Venskab, han hverken troede, eller i mindste Maade ønskede at have — Men om han og i disse Tilfælde handlede saaledes, af den
 30 førømtalte Svaghed, saa er det dog vist, at han gav ligesaameget bort, hvorom ingen bad ham, og hvor den følgelig ikke kunde have Sted — Af Pralerie gjorde han det ikke, thi han søgte altid, saameget som mueligt at skjule det for alle, og selv for den, der havde Fordeelen deraf — Af Religion, kunde man i Betragtning af hans øvrige Opførsel ikke just
 35 haabe, at han var saa gavmild; og af Hykklerie var han det vist endnu mindre — Han maatte følgelig vel være det, enten af en ægte Godhjertighed,

eller af en naturlig Ødselhed, eller maaskee noget af begge Deelene — Uden at man vil antage en Drift for muelig i Mennisket, og sætte den forud hos ham, hvilken jeg før engang har berørt; en, hvoraf den simple Ødselhed kun kan være en Green⁵ — en Drift, der strider || lige og umiddelbar imod⁵⁰ vor Egennytte, en naturlig Tilbøyelighed til at ødelægge sig selv — Saameget tør jeg sige, at dersom denne Drift har havt Sted hos nogen, saa var det hos Herr Frankhuysen — Thisaalænge han levede,¹⁰ gav han ikke allene, men han kastede han stødte bort, alt hvad andre Mennisker sætte Priis paa, og hvis Værdie han selv meget vel indsaae, naar han ikke havde det meer — Det kunde følgelig vel være denne Drift, der var Hoved-Kilden til hans¹⁵ GiveSyge, ligesom til alle hans øvrige Feyl; men dog har jeg uomstødelige Beviis paa, at en ægte og ædel Godhjertighed, havde ofte en stor Deel, i den første — Hvorom alting er, saa var den til Deels Aarsag i, at hans Forældre meer end engang,²⁰ maatte completere hans Garderobe og hans Bibliothec, om han ellers skulde blive ved Skolen med Anstændighed; og herom syntes hans Fader kun lidet, og hans Moder sletintet — Der var heller ingen der roeste det, og alt hvad man kunde²⁵ gjøre, var at undskylde denne Opførsel — Men ingen var ivrigere i at laste den, end Herr Schliker, ventelig, fordi han efter sin Character iagttog den modsatte deraf — Og dog, naar jeg skulde troe det, som Clement betroede mig, under Løfte om Taus-³⁰hed; saa profiterede denne unge Herre meget ofte, af sin SelskabsBroders GiveSyge — Men for at lade enhver vederfare sin Ret, maae jeg sige, at Herr Frankhuysen aldrig vilde tilstaae dette; og altid, naar man saae noget virkelig i Herr Schlikers³⁵ Eye, hvorom man vidste, at det før havde tilhørt ham; halstarrig paastod, at han havde faaet Betalning derfor, i hvilken Paastand Herr Schliker da troelig nok stoed paa hans Partie —